

06/19

Letouny taktického letectva Armády České republiky

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) na rok 2006 pod číslem 06/19. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Ladislav Zeman.

Cílem kontroly bylo prověřit hospodaření s majetkem státu a prostředky státního rozpočtu při zavádění letounů JAS 39 Gripen a L-159 do výzbroje Armády České republiky.

Kontrolovaným obdobím byly roky 2004 až 2005, v případě věcných souvislostí i období předchozí a období do ukončení kontroly.

Kontrolu provedla v době od května do prosince 2006 skupina kontrolujících NKÚ z odboru obrany a bezpečnosti.

Kontrolovanou osobou bylo Ministerstvo obrany (dále jen „MO“).

MO podalo proti kontrolnímu protokolu námitky, které byly vypořádány vedoucím skupiny kontrolujících rozhodnutím o námitkách. Proti rozhodnutí o námitkách podalo MO odvolání, které bylo vypořádáno usnesením Kolegia NKÚ.

K o l e g i u m NKÚ na svém zasedání dne 15. května 2007
s c h v á l i l o usnesením č. 6/IX/2007
k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

I. Úvod

Hlavním úkolem taktického letectva vzdušných sil Armády České republiky (dále jen „taktické letectvo“) je zabezpečení ochrany vzdušného prostoru České republiky v rámci integrovaného systému protivzdušné obrany NATO (NATO Integrated Air Defence System – NATINADS), případně i samostatně, když letadlo vyvolává podezření, že bude použito jako nástroj k provedení teroristického útoku (RENEGADE).

Výzbroj taktického letectva tvořilo v době kontroly 14 víceúčelových nadzvukových letounů JAS 39 Gripen, 71 víceúčelových podzvukových letounů L-159, z nichž bylo provozováno pouze 24 letounů a 12 cvičně-bojových letounů L-39ZA. Hodnota letecké techniky činila 38 mld. Kč, se zahrnutím najatých letounů JAS 39 Gripen téměř 57,7 mld. Kč.

II. Skutečnosti zjištěné při kontrole

II.1 Konceptní zajištění

Výstavba Armády České republiky (dále jen „AČR“) vycházela z „Koncepte výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracované na změněný zdrojový rámec“, schválené usnesením vlády ze dne 12. listopadu 2003 č. 1154 (dále jen „Koncepte 2003“).

V „Plánu činnosti resortu MO na rok 2005“ bylo jednou z priorit zpracovat dlouhodobý výhled rozvoje resortu obrany do roku 2020, který však nebyl MO do doby kontroly vyhotoven. Plánování tak postrádá dlouhodobou koncepčnost.

Základní otázky výstavby taktického letectva byly obsaženy v návrhu „Rozpracování koncepce výstavby profesionální armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil AČR /aktualizace k 31. květnu 2006/ (Koncepce vzdušných sil AČR)“, který nebyl do doby kontroly schválen. Cílem návrhu bylo stanovit další rozvoj vzdušných sil AČR v letech 2007 až 2012.

V současné době využívá taktické letectvo ke své činnosti dvě letecké základny. Pro dosažení operačních schopností taktického letectva bylo vládou uloženo zabezpečit pořízení a provoz nadzvukových letadel.

Dva hlavní typy letounů taktického letectva JAS 39 Gripen (vlevo) a L-159.

(Foto: OŘPNL MO)

II.2 Pořízení systému víceúčelového nadzvukového letounu JAS 39 Gripen

Předpokládaný nákup letounů nahrazujících nadzvukové letouny MiG-21, kterým skončil technický život, nebyl uskutečněn. K dalšímu postupu přijala vláda usnesení ze dne 9. července 2003 č. 686, k Návrhu opatření k dopracování Koncepce výstavby Vzdušných sil Armády České republiky, usnesení ze dne 20. října 2003 č. 1050, o schválení pořízení komplexního systému nadzvukového letounu a souvisejících služeb, a usnesení ze dne 22. října 2003 č. 1051, o jmenování komise pro posouzení studií proveditelnosti v rámci pořízení komplexního systému nadzvukového letounu a souvisejících služeb pro zajištění ochrany vzdušného prostoru České republiky.

Usnesením ze dne 17. prosince 2003 č. 1279, k posouzení a hodnocení studií proveditelnosti (nabídek) na pořízení komplexního systému nadzvukových letounů a souvisejících služeb pro zajištění ochrany vzdušného prostoru České republiky, vzala vláda na vědomí „Zprávu o posouzení a hodnocení studií proveditelnosti (nabídek) na pořízení komplexního systému nadzvukových letounů a souvisejících služeb pro zajištění ochrany vzdušného prostoru České republiky“, zpracovanou komisí jmenovanou vládou. Současně vláda udělila exkluzivitu k jednání o nabídce Švédského království a k jednání s tímto uchazečem pověřila ministra obrany ve spolupráci s místopředsedou vlády a ministrem financí, místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí a ministrem průmyslu a obchodu. Usnesením ze dne 10. března 2004 č. 214, k průběhu projednávání nabídky Švédského království na pořízení komplexního systému nadzvukových letounů a souvisejících služeb pro zajištění ochrany České republiky, vláda uložila ministru obrany ve spolupráci s místopředsedou vlády a ministrem financí, místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí a ministrem průmyslu a obchodu pokračovat v jednání o nabídce Švédského království na pořízení komplexního systému 14 nadzvukových letounů JAS 39 Gripen a souvisejících služeb do nájmu na dobu deseti let. Usnesením ze dne 9. června 2004 č. 596, k výsledkům jednání se zástupci vlády Švédského království za účelem přípravy smluvního vztahu na pořízení komplexního systému

nadzvukových letounů a souvisejících služeb pro zajištění ochrany vzdušného prostoru České republiky, rozhodla vláda o uzavření „Smlouvy mezi Českou republikou – Ministerstvem obrany a Švédským královstvím, zastoupeným Försvarets Materielverk, týkající se nájmu nadzvukových letounů JAS 39 Gripen, systému podpory a poskytnutí souvisejících služeb“.

K pořízení letounů JAS 39 Gripen byla dne 14. června 2004 uzavřena „Smlouva mezi Českou republikou a Švédským královstvím týkající se nájmu letounů JAS 39 Gripen, systémů podpory a poskytnutí souvisejících služeb“. Cena kontraktu byla 20 684,195 mil. Kč, z toho cena nájmu 19 650 mil. Kč a částka 1 034,195 mil. Kč na úhradu příslušné daně z příjmu pronajímatele. Prvních šest letounů bylo předáno AČR 18. dubna 2005, poslední 31. srpna 2005, doba nájmu skončí 30. září 2015.

Financování je rozděleno do období let 2004 až 2015 a je prováděno v rámci programu státního rozpočtu ev. č. 207 860 – Pořízení a zabezpečení provozu nadzvukových letadel s podprogramy ev. č. 207 862 – Pronájem nadzvukových letounů a výcvik personálu a ev. č. 207 863 – Zabezpečení operačního nasazení nadzvukových letounů. Celková výše výdajů programu je 23 581,594 mil. Kč. V letech 2004 až 2005 bylo vyčerpáno v rámci programu celkem 1 807,037 mil. Kč.

V souvislosti s nájmem letounů JAS 39 Gripen byla dne 14. června 2004 mezi Českou republikou – Ministerstvem obrany a Gripen International Kommanditbolag uzavřena „Smlouva o programu průmyslové spolupráce“. Smluvní strany se dohodly, že závazek průmyslové spolupráce (offsety) odpovídá 130 % ceny nájmu a činí 25 545 mil. Kč. Dále bylo dohodnuto, že alespoň 20 % závazku budou tvořit přímé transakce.

Ve „Zprávě o plnění programu průmyslové spolupráce“ předložila dne 15. března 2005 společnost BAE Systems přehled offsetových transakcí za monitorované období 2002 až 2004. Zahrnoval celkem 14 transakcí s celkovou hodnotou 5 327 mil. Kč. Na základě monitoringu, který prováděla česká strana, byla do hodnoty programu průmyslové spolupráce započítána vygenerovaná hodnota za první monitorované období v celkové výši 4 214 mil. Kč. Hodnota neuznaných transakcí tedy byla 1 113 mil. Kč.

Za druhé monitorované období byl dne 26. února 2006 předložen přehled offsetových transakcí za rok 2005, kde bylo zahrnuto celkem 22 transakcí v celkové hodnotě 2 523 mil. Kč, započítáno bylo 2 423 mil. Kč. K 31. prosinci 2005 tak bylo dosaženo celkové kumulativní hodnoty programu průmyslové spolupráce 6 637 mil. Kč, tj. asi 26 % celkového offsetového závazku. Plnění je v souladu s harmonogramem, podle kterého průběžná hodnota měla činit asi 16 %.

II.2.1 Výzbroj

V „Zadávací dokumentaci na pořízení komplexního systému nadzvukových letounů a souvisejících služeb pro zajištění ochrany vzdušného prostoru České republiky“ (z roku 2003) nebyl jasně definován záměr vybavit letouny zbraňovým systémem s řízenými střelami středního dosahu (Beyond Visual Range – BVR) s radiolokačním systémem navedení. O jejich dodatečném pořízení rozhodla vláda usnesením ze dne 16. března 2005 č. 299, k Záměru pořízení zbraňového systému AIM 120 C-5 AMRAAM a kanónové munice pro letouny JAS 39 Gripen. MO uzavřelo s výrobcem dodatek ke smlouvě na implementaci systému do letounů. V návaznosti na dodatečný požadavek na vyzbrojení letounů řízenými střelami středního dosahu byla cena zvýšena o 135,873 mil. Kč. V návaznosti na dodatek ke smlouvě, kterým byla cena zvýšena, mohlo MO podle smlouvy požádat o příslušné zvýšení závazku, což však neučinilo.

Řízené střely jsou Českou republikou – Ministerstvem obrany nakupovány na základě zvláštní smlouvy se Spojenými státy americkými. Zatím byl smluvně zajištěn nákup 24 ks, s termínem dodání od roku 2007.

Operační kanónová munice, která byla dodána s letouny, nesměla být na základě rozhodnutí výrobce letounu používána z důvodu nespolehlivosti a byla dodavatelem vyměněna za munici s nižším účinkem (určenou pro výcvik), ve stejné finanční hodnotě. V lednu 2006 byla mezi Českou republikou – Ministerstvem obrany a Spolkovou republikou Německo uzavřena smlouva o koupi dalších 8 000 kusů munice pro výcvik z majetku německého letectva.

II.2.2 Infrastruktura a objektová bezpečnost

V nabídce Švédského království bylo uvedeno, že na úpravu infrastruktury letiště Čáslav k zajištění provozu a údržby letounů JAS 39 Gripen bude potřeba 35 mil. Kč. Tato informace byla MO vzata v úvahu v analýze rizik studie proveditelnosti.

Řada komponentů letounu JAS 39 Gripen je označena stupněm utajení „Tajné“. Základní projekt výstavby základny v Čáslavi však takový stupeň objektové bezpečnosti budov a prostorů neobsahoval. Odpovídající technické a organizační zabezpečení realizované až v průběhu dodání letounů si vyžádalo jen v roce 2005 výdaje asi 25,6 mil. Kč.

Pouze s problémy je zajišťována střední úroveň údržby (Intermediate Level Maintenance). Je budován přístřešek pro 10 letounů JAS 39 Gripen, jehož konstrukce a technologické vybavení však nebude umožňovat provádění střední úrovně údržby a oprav. Cena stavby je podle uzavřené smlouvy 155,869 mil. Kč. Další finanční prostředky vyžaduje úprava hangáru původně určeného pro letouny L-159 a rekonstrukce úkrytů letounů. Financování akcí je zahrnuto do programů ev. č. 307 450 – Bezpečnostní investice NATO a ev. č. 207 810 – Výstavba a rekonstrukce infrastruktury vzdušných sil.

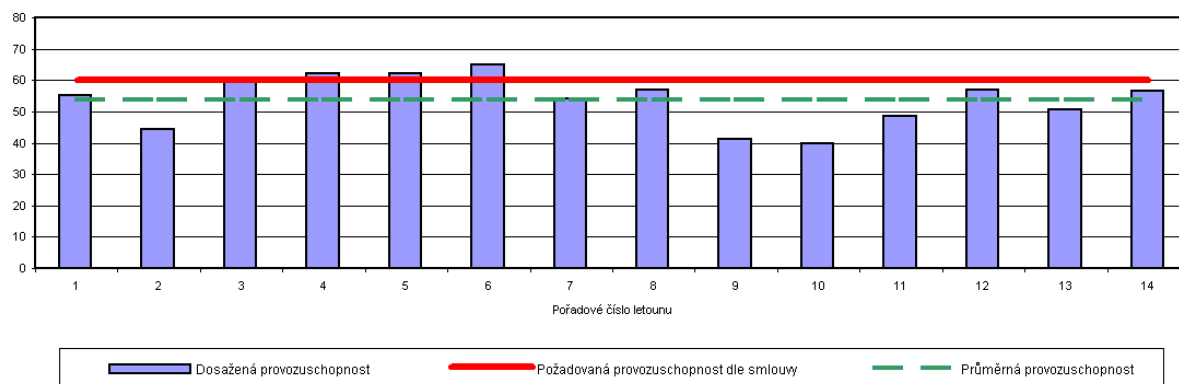
II.3 Provozoschopnost letounů JAS 39 Gripen

Vzhledem k plnění úkolu NATINADS a dalších úkolů spojených s ochranou vzdušného prostoru České republiky je provozuschopnost nadzvukových letounů JAS 39 Gripen klíčová. Provozoschopné je letadlo schopné letu bez technického omezení (poruch, závad, s nevyčerpaným meziopravním resursem a nepřekročenou dobou technického života), na kterém jsou provedeny všechny předepsané činnosti (přípravy). Provozoschopnost se vyhodnocuje a vykazuje každodenně.

Letouny JAS 39 Gripen celkem nalétaly do 10. října 2006 (doba kontroly) při 2 473 letech 2 278 letových hodin. Podle kritéria, kterým je střední doba mezi poruchami, označovaného jako MTBF (Mean Time Between Failure), dosahovaly letouny poměrně nízkou spolehlivost 2:09 letové hodiny na poruchu. Od zahájení provozu v dubnu 2005 dosáhla provozuschopnost letounů v průměru 53,8 %. Podle smlouvy má být nejméně 60 %.

S cílem zlepšit uvedený stav vyvolalo MO jednání se švédskou stranou. Odstraňování běžných poruch, základní a střední úroveň údržby na letounech provádí podle smlouvy letecký technický personál AČR, v případě složitější závady v součinnosti se švédskými specialisty. Potřebné náhradní díly a materiál zajišťuje švédská strana. Od března do října 2006 byla na všech letounech v rámci smlouvy provedena u výrobce ve Švédsku modernizace avionických, komunikačních a dalších systémů.

Graf č. 1 – Srovnání požadované a dosažené provozuschopnosti letounů JAS 39 Gripen (v %)

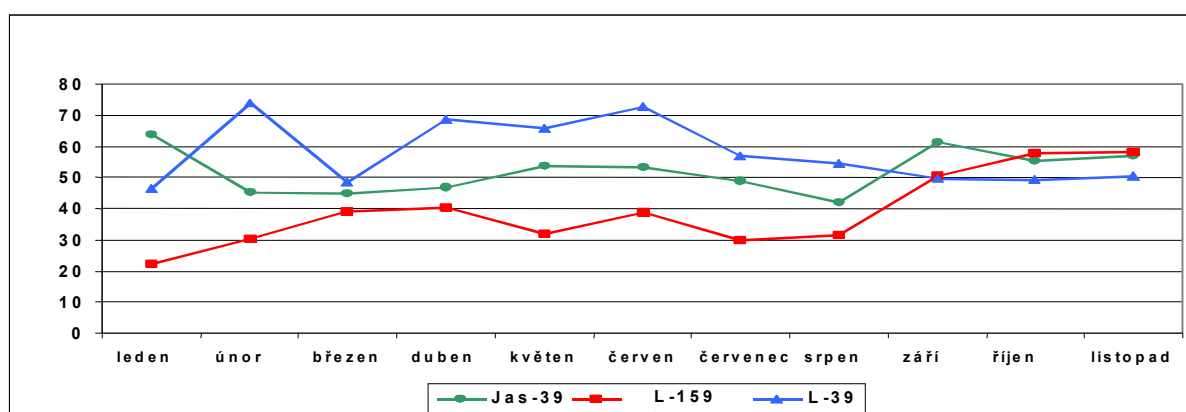
Zdroj: MO – výkazy provozuschopnosti a spolehlivosti 21. základny taktického letectva.

II.4 Provozuschopnost letounů L-159

Hlavní příčinou počáteční nízké provozuschopnosti letounů L-159 byl nedostatek náhradních dílů v obměnném fondu dodavatele. Ve druhé polovině roku 2006 byla provozuschopnost výrazně vyšší, v měsících říjnu a listopadu se blížila 60 % a střední doba mezi poruchami dosahovala 4:53 letové hodiny na poruchu.

Finanční prostředky potřebné na zajištění provozu a údržby letounů byly v počáteční fázi jejich provozování specifikovány AČR podle odborného odhadu, v dalším období byly zpřesňovány, upravovány a doplňovány vzhledem ke skutečným potřebám a možnostem. V roce 2004 byl provoz letounů L-159 zahrnut do programového financování, a to programu ev. č. 207 310 – Modernizace a zabezpečení provozu systému L-159 s podprogramy ev. č. 207 312 – Modernizace systému L-159 a ev. č. 207 313 – Korekce stavu a provoz systému L-159, s plánovanými výdaji do roku 2008 v celkové výši téměř 3,7 mld. Kč. Do doby ukončení kontroly bylo na realizaci uvedeného programu vynaloženo více než 1,6 mld. Kč.

Graf č. 2 – Provozuschopnost letounů taktického letectva v roce 2006 (v %)

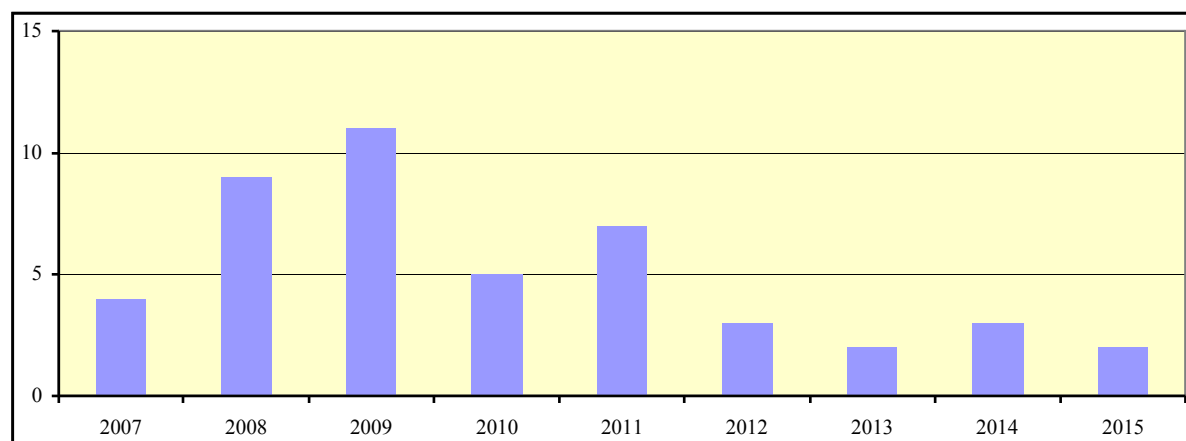
Zdroj: MO – výkazy sekce podpory MO a Velitelství společných sil.

II.5 Piloti taktického letectva

Operační schopnosti taktického letectva jsou vystaveny riziku nedostatku vycvičených pilotů. Velkému počtu pilotů končí smluvní závazky v letech 2008 až 2009, do roku 2015 (ukončení nájmu letounů JAS 39 Gripen) celkem 46 pilotům ze současných 47. Vzhledem

k době potřebné na výcvik pilotů schopných plnění úkolů v rámci NATINADS, která se pohybuje v rozmezí od šesti do osmi let dle intenzity výcviku, a k nákladům na výcvik pilota bude nutné ze strany MO přijmout opatření eliminující toto riziko a vytvořit podmínky pro personální stabilizaci pilotů.

Graf č. 3 – Ukončení smluvních závazků pilotů taktického letectva

Zdroj: MO – „Seznam VZP 21. základny taktického letectva s ČVO 400-459“.

V době kontroly disponovalo taktické letectvo 21 piloty pro letouny JAS 39 Gripen vyškolenými ve Švédsku. Do tohoto počtu byl zahrnut i velitel letecké základny. Během roku 2006 bylo vycvičeno dalších pět pilotů.

V případě odchodu pilota letounu JAS 39 Gripen je možné počítat s jeho plnohodnotnou náhradou nejdříve po asi 12 měsících intenzivního výcviku pilota 1. třídy z letounu L-159, s vynaložením asi 105 mil. Kč.

Tabulka č. 1 – Výcvik pilotů taktického letectva

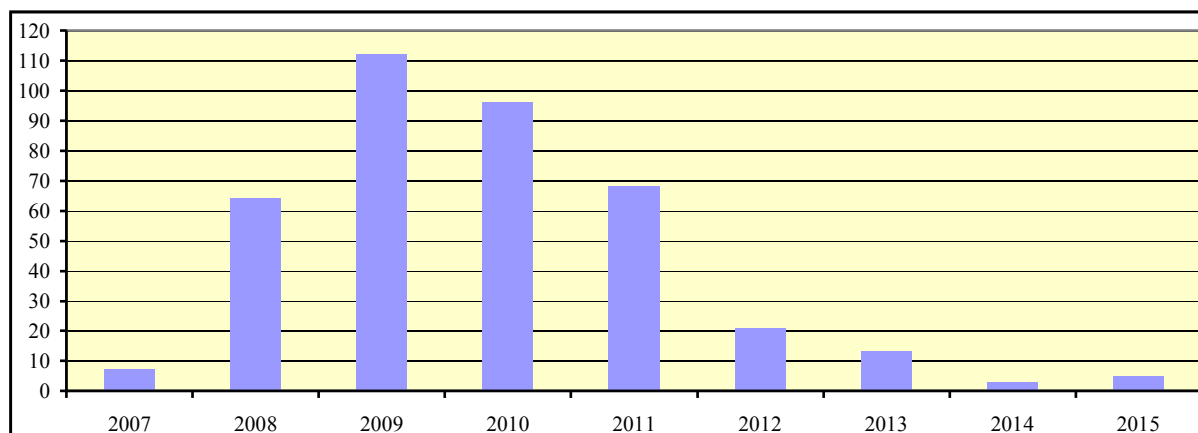
Druh výcviku	Typ letecké techniky	Nálet letových hodin	Náklady (v mil. Kč)
Selektivní	Z-142C AF	50	4,0
Základní	L-39C	200	24,0
Zdokonalovací	L-39ZA	150	20,0
Zdokonalovací bojový	L-159	150	100,0
Přeškolovací a bojový	JAS 39 Gripen	100	105,0
Celkem		650	253,0

Zdroj: MO – „Smlouva č. 12416/2004 o poskytnutí leteckého výcviku“ uzavřená mezi MO a LOM, s. p., včetně dodatků.

II.6 Letecký technický personál

Rizikový faktor představují potenciální odchody příslušníků leteckého technického personálu ze služebního poměru. V období let 2008 až 2011 skončí smluvní závazek více než 340 specialistům inženýrské letecké služby ze současných 460 osob.

Graf č. 4 – Ukončení smluvních závazků leteckého technického personálu taktického letectva

Zdroj: MO – „Seznam VZP 21. základny taktického letectva s ČVO 400-459“.

Pro letouny JAS 39 Gripen bylo ve Švédsku vyškolen a vycvičeno 40 příslušníků leteckého technického personálu včetně velitele. Z toho 33 osoby, tzv. certifikovaný personál, byly oprávněny provádět činnosti samostatně. V době kontroly probíhal výcvik dalších 11 příslušníků ILS ve Švédsku s termínem dokončení do března 2007.

Školení ve Švédsku absolvovaly rovněž osoby, které neměly požadované vojenské vzdělání. Tito příslušníci ILS byli až poté vysláni do dvouměsíčního přípravného kurzu profesionálních vojáků na základní funkce a nevykonávali po tuto dobu činnost, pro kterou byli vyškoleni.

II.7 Modernizace letounů L-159

V průběhu let 2000 až 2004 pořídilo MO celkem 72 letounů L-159 (z tohoto počtu byl jeden zničen při letecké nehodě). Skutečná potřeba byla MO na základě Konceptu 2003 zredukována na 24 provozovaných letounů L-159. V současné době je výrobcem a. s. Aero Vodochody realizována přestavba čtyř letounů na dvoumístné cvičné provedení. Přestavovány jsou provozované letouny s využitím agregátů ze čtyř nadpočetných letounů. Zbývající nadpočetné 43 letouny v hodnotě asi 21,5 mld. Kč jsou do doby případného prodeje uloženy u výrobce na základě smlouvy uzavřené mezi MO a výrobcem na dobu od roku 2006 do roku 2010, s předpokládanými výdaji MO ve výši 346,6 mil. Kč.

Záměr modernizace letounů L-159 uvedený MO v „Seznamu modernizačních projektů“, schváleném v rámci Konceptu 2003, předpokládal realizaci tzv. růstového potenciálu, který se týká především vybavení letounů identifikačním zařízením (Identify Friend or Foe – IFF), umožňujícím součinnost s letectvy a protivzdušnou obranou států NATO, nezahrnulo MO do „Střednědobého plánu rozvoje resortu obrany na roky 2005 až 2010“. Nedostatečné vybavení způsobuje značné problémy a omezení při účasti letounů na cvičeních NATO a není možné eventuální nasazení těchto letounů v zahraničních misích.

III. Shrnutí

U MO a jeho organizačních složek a útvarů bylo prověřeno hospodaření s majetkem státu a prostředky státního rozpočtu při činnostech spjatých se zaváděním nové letecké techniky k zabezpečení úkolů taktického letectva vzdušných sil Armády České republiky.

Neexistuje dlouhodobý výhled rozvoje resortu obrany. Pro zajištění ochrany vzdušného prostoru ČR rozhodla vláda v roce 2004 o nájmu víceúčelových nadzvukových letounů JAS 39 Gripen a souvisejících služeb na dobu do roku 2015. V koncepčních materiálech nebyla zdůvodněna potřeba počtu 14 nadzvukových letounů.

Od rozhodnutí MO o nepotřebnosti v roce 2004 se nepodařilo prodat nadbytečné letouny L-159 a tyto byly uloženy u výrobce. V případě neschopnosti prodeje letounů budou v letech 2006 až 2010 výdaje na jejich konzervaci a uložení činit podle smlouvy 346,6 mil. Kč.

Operační schopnosti taktického letectva jsou vystaveny rizikům

- nedostatku vycvičených pilotů, zejména pro letouny JAS 39 Gripen,
- nedostatečného počtu patřičně vyškoleného a vycvičeného leteckého technického personálu,
- nedostatečného zajištění střední úrovně údržby letounů JAS 39 Gripen z důvodu nezajištění požadovaného stupně objektové bezpečnosti,
- omezených možností eventuálního nasazení letounů L-159 v zahraničních misích i při cvičeních NATO z důvodu nevybavení příslušným identifikačním zařízením.

Vyzbrojení letounů JAS 39 Gripen řízenými střelami středního dosahu řešila vláda dodatečně a předpokládá se od roku 2007. Operační kanónová munice pro letouny JAS 39 Gripen nesmí být používána a byla nahrazena municí určenou pro výcvik.

Za předpokladu zajištění náhradních dílů, materiálu i služeb a potřebného počtu specialistů ILS se stanovenou odbornou úrovní lze udržovat provozuschopnost letounů JAS 39 Gripen a L-159 na požadovaných 60 %. Tato úroveň vychází z potřeb AČR na zajištění úkolů s použitím letounů taktického letectva.